

**РОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ І ПРАВА:
ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ**

БАРАНОВСЬКИЙ О. В.,
адвокат, аспірант
заочної форми навчання
(Донецький юридичний інститут
Міністерства внутрішніх справ
України)

УДК 340.15 (477)«1991/2015»

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ
НА ЕТАПІ РОЗБУДОВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ**

У статті із застосуванням історико-правового методу пізнання явищ державної і правової дійсності здійснено аналіз процесу формування та розвитку нормативно-правового та організаційно-штатного забезпечення діяльності спецпідрозділів міліції України по боротьбі з незаконним оборотом наркотиків у процесі розбудови незалежної держави. Розкрито завдання, функції та основні форми і методи діяльності спецпідрозділів міліції у протидії поширенню наркоманії та забезпеченні протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. З урахуванням історичного досвіду діяльності спецпідрозділів міліції сформовано пропозиції з удосконалення діяльності підрозділів по протидії наркозлочинності Національної поліції України.

***Ключові слова:** державотворчі процеси, незалежна держава, протидія, наркозлочинність, правове регулювання, організаційно-штатне забезпечення, міліція України, боротьба з незаконним оборотом наркотиків.*

В статье с применением историко-правового метода познания явлений государственной и правовой действительности осуществлен анализ процесса формирования и развития нормативно-правового и организационно-штатного обеспечения деятельности спецподразделений милиции Украины по борьбе с незаконным оборотом наркотиков в процессе развития независимого государства. Раскрыты задачи, функции и основные формы и методы деятельности спецподразделений милиции по противодействию распространению наркомании и обеспечению противодействия незаконному обращению наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров. С учетом исторического опыта деятельности спецподразделений милиции сформированы предложения по усовершенствованию деятельности подразделений по противодействию наркопреступности Национальной полиции Украины.

***Ключевые слова:** государственно-созидательные процессы, независимое государство, противодействие, наркопреступность, правовое регулирование, организационно-штатное обеспечение, милиция Украины, борьба с незаконным оборотом наркотиков.*

In the article using the historical and legal method of knowledge of the phenomena of state and legal reality, an analysis was made of the process of formation and development of the regulatory and organizational and staff support of the activities of the special police units of Ukraine to combat drug trafficking in the development of an independent state. And methods of special police activities to counter the spread of drug addiction and to ensure the countering of illegal CB treatment of narcotic drugs and psychotropic substances and precursors. Taking into account the historical experience of the activities of special police units, proposals have been made to improve the activities of the units for combating drug crime of the National Police of Ukraine.

Key words: *state-creative processes, independent state, counteraction, drug crime, legal regulation, organizational and staff support, the police of Ukraine, the fight against drug trafficking.*

Вступ. Протягом усього періоду розбудови незалежної держави поряд із численими соціально-економічними кризовими явищами перед Україною постала проблема організації протидії наркоманії. Одним із найнебезпечніших наслідків вживання наркотичних засобів стала наркозлочинність, тобто злочинність, що стимулюється наркотиками. Вона небезпечна ще й тому, що є підґрунтям для зростання в країні загальнокримінальної та організованої злочинності і корупції. Руйнуючи здоров'я, ламаючи людські долі, це страшне соціально-правове явище становить загрозу не тільки збереженню генофонду та інтелектуальному потенціалу нації, а й національній безпеці держави.

Протягом усього періоду діяльності міліції України як правоохоронного органу незалежної держави протидія наркозлочинності була одним із пріоритетних напрямів її оперативно-службової діяльності. За весь час діяльності її спецпідрозділами був накопичений значний досвід протидії одному з найнебезпечніших видів злочинності, який потребує наукового аналізу та узагальнення. Його важливість зумовлена необхідністю врахування зазначеного досвіду з метою удосконалення діяльності підрозділів із протидії наркозлочинності новоствореного правоохоронного відомства – Національної поліції України. Отже, зазначене свідчить про актуальність досліджуваної проблеми.

Значний перелік наукових статей, монографій, дисертаційних досліджень свідчить про постійну увагу до проблем протидії наркозлочинності. Про це свідчать роботи вітчизняних та зарубіжних вчених А.М. Бабенка, О.М. Бандурки, І.Г. Богатирьова, Т.А. Боголюбової, М.Г. Вербенського, А.О. Габіані, В.О. Глушкова, В.В. Голіни, О.І. Гурова, О.М. Джуґі, А.П. Закалюка, І.І. Карпеця, О.Г. Колба, М.В. Корнієнка, О.М. Костенка, Б.І. Краснова, О.М. Литвака, О.М. Литвинова, А.А. Музики, Ю.В. Орлова, В.М. Плішкіна, Л.І. Романової, А.В. Савченка, С.В. Слінька, В.Я. Тація, В.А. Тимошенко, Є.В. П.Л. Фріса, В.І. Шакуна, О.Н. Ярмиша, Х.П. Ярмакі.

Постановка завдання. Водночас вітчизняна наукова література потребує комплексних історико-правових дослідженнях організаційно-правових основ діяльності правоохоронних органів у боротьбі з наркозлочинністю в контексті державотворчих процесів в Україні в умовах незалежності.

Отже, метою статті є історико-правовий аналіз змісту, напрямів, характерних особливостей нормативно-правового та організаційно-штатного забезпечення, характеристика основних завдань, функцій, форм і методів діяльності діяльності спецпідрозділів міліції України у протидії наркозлочинності в процесі розбудови незалежної держави.

Результати дослідження. Розпочинаючи безпосереднє висвітлення проблеми, зазначимо, що в новітній історії України боротьба з наркозлочинністю стала складником діяльності органів державної влади, правоохоронних органів, громадських та неурядових організацій. У системі державних інституцій, які є суб'єктами протидії наркозлочинності, на органи внутрішніх справ (далі ОВС), у тому числі і на міліцію як їхній складник, у цій сфері було покладено низку важливих завдань. Ці завдання вже у травні 1992 р. були визначені у затвер-

дженій наказом МВС України «Настанові з організації та здійснення органами внутрішніх справ боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів». Це виявлення та облік осіб, які схильні до немедичного вживання наркотичних засобів, вжиття щодо них заходів виховного та медичного впливу, запобігання, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із наркотичними засобами, виявлення причин та умов, які сприяють нелегальному обігу наркотиків, вжиття заходів щодо їх усунення. В боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів беруть участь усі підрозділи ОВС [1, арк. 67].

Неврегульованість багатьох правових питань функціонування механізму протидії наркозлочинності потребувала формування відповідної нормативно-правової бази. Таким чином, на державному рівні 14 грудня 1993 р. Постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) була затверджена перша в історії незалежної держави Національна програма протидії зловживанню наркотичними засобами та їх незаконному обігу на 1994–1997 рр. Програма з метою узгодження чинного законодавства з рекомендаціями конвенцій ООН і вітчизняною практикою визначила завданням підготовку законопроектів щодо врегулювання порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, внесення змін і доповнень до законодавчих актів України з питань посилення боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, створення системи протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин та зловживанню ними [2].

На виконання визначених програмою завдань 15 лютого 1995 р. Постановою Верховної Ради був уведений в дію Закон України «Про обіг в Україні наркотичних речовин, психотропних засобів, їх аналогів і прекурсорів». Цей Закон визначив правові та організаційні засади державної політики щодо обігу в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, встановив порядок державного контролю, повноваження органів виконавчої влади, права та обов'язки фізичних і юридичних осіб у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [3].

Крім того, цього ж дня постановою Верховної Ради набув чинності Закон України «Про заходи протидії незаконному обігові наркотичних речовин, психотропних засобів, прекурсорів і зловживання ними». Своєю чергою, Закон з урахуванням міжнародних зобов'язань визначив в Україні систему заходів, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними, а також права і обов'язки юридичних осіб і громадян у зв'язку із застосуванням цього Закону [4].

Необхідно додати, що ці два базових закони були доповнені Законом України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» та Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15 лютого 1995 р. № 64/95 [5].

Завдання і функції, що виконували спецпідрозділи міліції України у боротьбі з наркозлочинністю, потребували системної роботи щодо удосконалення правового регулювання їх діяльності. За роки створення та діяльності цих спецпідрозділів була створена розгалужена нормативно-правова база, пов'язана із регулюванням суспільних відносин у сфері протидії незаконному обігу наркотиків, психотропних речовин і прекурсорів. При цьому необхідно зазначити, що Україна, набувши статусу суверенної незалежної держави, узгодила власне чинне антинаркотичне законодавство з міжнародними договорами і конвенціями у цій сфері.

Безперечно, правовою базою законодавства у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків є Конституція України, яка має вищу юридичну силу і, згідно з преамбулою, є Основним Законом України [6]. Ми погоджуємося з таким визначенням вітчизняного правознавця О.Г. Косоґова, що система нормативно-правових актів стосовно правового забезпечення боротьби з незаконним обігом наркотиків умовно поділяється на дві підсистеми: норми прямого регулювання та норми опосередкованого регулювання. До підсистеми норм прямого регулювання належать ті, в яких категорія «незаконний обіг наркотиків» вживається неопосередковано. До підсистеми норм опосередкованого регулювання зараховуються ті,

в яких зміст зазначених категорій розглядається в контексті категорії «злочинність», а також впливає зі змісту норм, вживання яких в аспектах окресленої проблематики має профілактичний, запобіжний, охоронний, комунікативний тощо характер [7, с. 143–144].

Загалом правове регулювання діяльності спецпідрозділів міліції по боротьбі з незаконним оборотом наркотиків представлено широким масивом різних за характером, юридичною природою і формою нормативно-правових актів.

Це, насамперед, міжнародно-правові акти, які стали складовою частиною національної системи законодавства внаслідок їх ратифікації вищим законодавчим органом нашої держави. У цій сфері правового регулювання діють Єдина Конвенція про наркотичні засоби 1961 р. із поправками, внесеними до неї, ратифікована Президією Верховної Ради СРСР 14 грудня 1963 р., Закон України від 2 листопада 2000 р. «Про приєднання України до Протоколу про поправки до Єдиної Конвенції про наркотичні засоби 1961 р.», Конвенція про психотропні речовини від 21 лютого 1971 р. (ратифікована 27.10.1978 р.), Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р. (ратифікована 25.04.1991 р.), Угода про незаконний обіг на морі, укладена на виконання ст. 17 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин від 31 січня 1995 р. (ратифікована 15.11.2006 р. (із застереженнями і заявами)).

Крім того, до системи нормативно-правових актів, які регулювали діяльність спецпідрозділів української міліції у боротьбі з наркозлочинністю, крім вищезазначених трьох базових законів, належать закони України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р., «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р., «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р. До цієї системи необхідно зарахувати закони України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р., «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 р., «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 р., «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28 листопада 2002 р. та ін. Також складовою частиною цієї системи є 17 кримінально-правових норм (ст.ст. 305–321) Кримінального кодексу України та ст.ст. 44, 44-1, 106-1, 106-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Водночас нормативно-правова база діяльності спецпідрозділів міліції по боротьбі з незаконним обігом наркотиків була доповнена низкою постанов Кабінету Міністрів України, якими послідовно було затверджено низку концепцій та державних програм у цій сфері, врегульовано питання, пов'язані з переліком наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, порядком ліцензування діяльності, пов'язаної з їх обігом, затвердження гранично допустимої кількості наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що містяться в препаратах, запобігання розкраданню рослин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та ін.

Складовою частиною системи нормативно-правової бази також стали відомчі накази, розпорядження інструкції та настанови МВС України, якими упорядковувалися основні завдання і функції підрозділів БНОН за основними напрямками їх оперативно-службової діяльності, міжнародні міжвідомчі угоди про співробітництво МВС України з відповідними компетентними органами інших країн у боротьбі з наркозлочинністю, незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин.

Формування нормативно-правової бази у сфері протидії кримінальному наркобізнесу створило передумови для проведення необхідних організаційно-штатних заходів. Вищезазначена Національна програма, зокрема, визначала завдання щодо створення в структурі кримінальної міліції МВС самостійних спецпідрозділів для боротьби з наркобізнесом [2, п. 12].

На виконання зазначеного завдання 30 жовтня 1993 р. було створено Управління по боротьбі з незаконним обігом наркотиків (УБНОН МВС України). Таким чином, УБНОН МВС України став самостійним структурним підрозділом у складі кримінальної міліції МВС України. Його основними завданнями стали боротьба з незаконним обігом наркотиків,

виявлення і викриття злочинних груп і ділків наркобізнесу, збувальників наркотичних засобів, що мають міжрегіональний і транснаціональний характер або виходять за межі країни. До головних завдань УБНОН належать взаємодія з іншими службами, зацікавленими міністерствами і відомствами, громадськими організаціями, а також правоохоронними органами зарубіжних країн і міжнародними органами у вирішенні питань боротьби з наркозлочинністю [8, арк. 97].

На виконання вищезазначеної Національної програми в структурі МВС Республіки Крим, ГУВС м. Києва, Київської області, УВС областей і міст УВСТ наказом МВС України від 2 лютого 1994 р. були створені самостійні підрозділи по боротьбі з незаконним обігом наркотиків шляхом перерозподілу наявної штатної чисельності.

Було визначено, що підрозділи по боротьбі з незаконним обігом наркотиків входять до блоку кримінальної міліції, належать до оперативних служб і підпорядковуються заступнику міністра внутрішніх справ – начальнику кримінальної міліції Республіки Крим та заступникам начальників ГУВС, УВС, УВСТ – начальникам кримінальної міліції відповідних управлінь внутрішніх справ [9, арк. 110].

Новостворені підрозділи зосередили свої зусилля на створенні ефективної системи протидії поширенню наркоманії. Цей вид кримінального бізнесу сприяв консолідації на цьому ґрунті злочинного середовища, посиленню його організованості та професійності, виникненню організованих злочинних угруповань.

У липні 2003 р. згідно з Указом Президента України «Про внесення змін до Положення про Міністерство внутрішніх справ України» зазначене Управління було реорганізовано в Департамент боротьби з незаконним обігом наркотиків.

У подальшому на виконання вимог чинного законодавства з урахуванням ускладнення наркоситуації в тій чи іншій сфері суспільного життя за час створення та функціонування вказаної служби проводилася системна робота з оптимізації функціональної структури підрозділів БНОН. Так, з 2004 р. у складі УБНОН (ВБНОН) ГУМВС, УМВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі розпочалося створення підрозділів, що відповідають за попередження та виявлення правопорушень на об'єктах легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [10, с. 18–19].

Ускладнення завдань протидії кримінальному наркобізнесу призвело до необхідності переформатування структури підрозділів боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України. Отже, Наказом МВС України від 03.03.2006 р. Департамент боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС було реорганізовано.

Його оновлена структура складалася з таких підрозділів: управління боротьби з транснаціональною наркозлочинністю та правопорушеннями на об'єктах легального обігу наркотиків; Управління моніторингу та взаємодії з державними і громадськими організаціями (кількісний склад центрального апарату ДБНОН було посилено з 27 до 33 осіб). Крім того, при Міністерстві діяли підрозділи: Бюро оперативних розробок (на правах управління) (підпорядковане ДБНОН) було реорганізоване в Бюро оперативних розробок міжрегіональних злочинних наркоугруповань на правах управління) (підпорядковане ДБНОН), яке складалося з відділів оперативного обслуговування з оперативно-пошукового відділу та відділів з оперативного обслуговування східного регіону (м. Дніпропетровськ), центрального регіону (м. Київ), західного регіону (м. Львів) [11, арк. 163]. Також із 2007 р. відділи (відділення) «А» були реорганізовані у підрозділи організації оперативної роботи та контролю міськрайлінорганів у протидії наркозлочинності [10, с. 19].

Оновлена структура ДБНОН була затверджена у березні 2008 р. У ній було сформовано важливі підрозділи боротьби з правопорушеннями у сфері легального обігу наркотиків та оперативних розробок міжрегіональних наркоугруповань [12], з 2009 р. було припинено діяльність оперативно-пошукових відділів (секторів).

Далі відповідно до вимог Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», Указу Президента України від 6 квітня 2011 р. «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» та у зв'язку з організаційно-штатними змінами ДБНОН

було реорганізовано в Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України та Наказом МВС України від 31 травня 2011 р. затверджено положення про цей підрозділ [13]. Необхідно зазначити, що з метою підвищення ефективності діяльності у сфері протидії наркозлочинності 1 березня 2012 р. Наказом МВС України було затверджено оновлену редакцію Положення про Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України, до якого, своєю чергою, Наказом МВС України від 25 вересня 2012 р. було внесено зміни і доповнення [14].

Треба також наголосити, що протягом усього періоду своєї діяльності основні зусилля підрозділів БНОН МВС України спрямовувались на те, щоб створити надійний кордон на шляху поширення наркозлочинності в державі. Одним із найбільш дієвих засобів, який стала використовувати міліція України в боротьбі з наркозлочинністю, стали щорічні широкомасштабні операції «Мак» і «Допінг», які проводилися з метою перекриття каналів і джерел надходження наркотиків у нелегальний обіг, запобігання фактам злочинної діяльності виробників, перевізників, а також тих, що виготовляють, збувають наркотичні засоби, розкрадачів та поширювачів наркотиків, виявлення й усунення обставин, що сприяють незаконному попиту та пропозиції наркотичних засобів.

З інших форм оперативно-службової діяльності, які застосовувались підрозділами БНОН, можна виокремити проведення контрольованих поставок наркотичних засобів, здійснення оперативних закупок наркотиків тощо. Крім того, за роки незалежності значно розширилося міжнародне співробітництво у боротьбі з цим небезпечним криміногенним явищем. Тісна взаємодія з правоохоронними органами інших країн дала змогу провести чимало вдалих операцій зі знешкодженням злочинних груп наркоділків, у тому числі з виявленням підпільних нарколабораторій. Ефективною формою міжнародного співробітництва стала активна участь підрозділів БНОН у міжнародних операціях типу «Канал» і «Пурпур», метою яких була протидія нелегальному переміщенню наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів через державний і митний кордони.

Необхідно вказати, що боротьбу з незаконним оборотом наркотиків міліція України вела у тісній взаємодії зі спеціальними підрозділами СБУ, Державної митної служби, Держкомкордоном. Спільними заходами були затримання тисяч наркокур'єрів, перекриття сотень шляхів контрабанди наркотиків. Основною формою спільної діяльності стало те, що працівники спецпідрозділів СБУ проводили першочергові оперативно-слідчі дії з метою документування та затримання злочинців, а в подальшому матеріали для проведення попереднього розслідування передавались до слідчих підрозділів міліції.

Водночас необхідно зазначити, що, незважаючи на певні успіхи, рішучого перелому у сфері протидії цьому найнебезпечнішому виду злочинності протягом усього періоду існування незалежної держави так і не було досягнуто, а наркоманія в Україні стала серйозним фактором, який і в сучасних умовах негативно впливає на розвиток суспільства.

Основною причиною неспроможності підрозділів БНОН ефективно протистояти наркозлочинності було те, що кримінальне переслідування протягом усього періоду їх діяльності було фактично націлене не на дилерів та організаторів наркобізнесу, а на наркозалежних осіб, що призводило до розширення масштабів нелегального ринку наркотиків. Внаслідок цього наркоринок сформував корумповані мафіозні структури, злочинні групи і спільноти, пов'язані з міжнародним наркобізнесом, а здобуті кошти використовувались для зміцнення підґрунтя організованої злочинності.

Крім того, основні зусилля у протидії наркозлочинності ці підрозділи спрямовували на виявлення та розкриття злочинів на цьому напрямі їх оперативно-службової діяльності, приділяючи незначну увагу їх запобіганню.

Висновки. Історико-правовий аналіз нормативно-правового і організаційно-штатного забезпечення діяльності спецпідрозділів БНОН дає змогу дійти висновку, що метою ефективної реалізації основних завдань і функцій підрозділів Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України має стати системна робота щодо вдосконалення нормативно-правової бази їх діяльності відповідно до міжнародних стандартів, впровадження

нових форм і методів попереджувальної діяльності кримінальному наркообігу, втягнення молоді у наркоманію та поширення наркотиків, постійна взаємодія з іншими суб'єктами у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, зосередження зусиль на найбільш загрозливих сегментах наркоринку – наркобізнесі та діяльності організованих дилерів, які стимулюють незаконний обіг наркотиків, ліквідації організованих груп та злочинних організацій із міжнародними зв'язками, забезпечення постійної взаємодії і співробітництва з ЗМІ з метою підвищення рівня поінформованості населення та розширення соціальної бази протидії наркозлочинності.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Настанови з організації та здійснення органами внутрішніх справ боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів: наказ МВС України від 25 травня 1992 р. № 289. Архів УІТ УМВС України в Донецькій області за 2013 рік, ф. 20, спр. 3, т. 7, арк. 67–68.
2. Про Національну програму протидії зловживанню наркотичними засобами та їх незаконному обігу на 1994–1997 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 грудня 1993 р. № 1034. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1034-93-%D0%BF?lang=uk>.
3. Про введення в дію Закону України «Про обіг в Україні наркотичних речовин, психотропних засобів, їх аналогів і прекурсорів»: Постанова Верховної Ради України від 15.02.1995 р. № 61/95-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/61/95-%D0%B2%D1%80>.
4. Про введення в дію Закону України «Про заходи протидії незаконному обігові наркотичних речовин, психотропних засобів, прекурсорів і зловживання ними: Постанова Верховної Ради України від 15.02.1995 р. № 6.3/95-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80>
5. Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» та Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»: Закон України від 15 лютого 1995 р. № 64/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/95-%D0%B2%D1%80/ed20180927?lang=ru>.
6. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Косошов О.Г. Недоліки правового регулювання діяльності підрозділів міліції по боротьбі з незаконним обігом наркотиків та шляхи його вдосконалення в сучасних умовах. Право і суспільство. 2010. № 4. С. 142–146.
8. Положення про Управління по боротьбі з незаконним обігом наркотиків МВС України: Наказ МВС України від 13 березня 1997 р. № 166. Архів УІТ УМВС України в Донецькій області за 2013 рік, ф. 20, спр. 3, т. 2. Арк. 97–101.
9. Про створення в системі МВС спецпідрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків: Наказ МВС України від 2 лютого 1994 р. № 51. ДА МВС України ф. 46, оп. 2, спр. 10, т. 2. Арк. 110–111.
10. Буткевич С.А. Підрозділи боротьби з незаконним обігом наркотиків органів внутрішніх справ: сучасний стан і шляхи реформування. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2010. № 23. С. 17–27.
11. Про реорганізацію підрозділів боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України: Наказ МВС України від 03.03.2006 р. № 224. ДА МВС України ф. 46, оп. 2, спр. 1.1., т. 7. Арк. 161–169.
12. Борьба с наркопреступностью. Взгляд начальника департамента БНОН МВД Украины. URL: <https://news.pn/ru/criminal/6489>.
13. Про затвердження Положення про Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України: Наказ МВС України від 31 травня 2011 р. № 293. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS244.html.
14. Про затвердження Положення про Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України: Наказ МВС України від 25 вересня 2012 р. № 293. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS369.html.

